

УДК 793.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/29.209569>

Магдаліна МАРУШКА,

orcid.org/0000-0001-6404-7519

здобувач кафедри загальної та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *dushka2222@gmail.com*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКИХ ШКІЛ РИТМОПЛАСТИЧНОГО ТАНЦЮ (20-30 рр. ХХ ст.)

У статті проаналізовано діяльність львівських шкіл ритмопластичного танцю (20-30 рр. ХХ ст.). В практиці хореографічної освіти Галичини міжвоєнного періоду навчання модерним танцям займало особливе місце з огляду на поширення естетики «вільного» танцю та ідей ритмопластичної системи Е. Жак-Далькроза. Авторам зазначено, що розроблений швейцарським педагогом і композитором комплекс вправ відповідав за розвиток відчуття ритму, контроль тіла, розвиток уваги, музичного слуху, впливав на розвиток пластики, вміння виділяти музичні наголоси рухами тіла.

Встановлено, що відповідно до зростання популярності ритмічної гімнастики почали відкриватися, зокрема у Львові, школи танців і хореографічні студії, де можна було опанувати мистецтво ритмопластики. Акцентовано увагу на діяльності школи ритмопластики О. Суховерської та О. Федак-Дрогомирецької. Визначено, що хореографічна підготовка в школах включала гімнастично-ритмічне навчання відповідно до методики Е. Жак-Далькроза та пластичне згідно з засадами вільного танцю А. Дункан.

В закладах функціонували курси для дітей і дорослих, де вони навчалися відчувати музику, відображати в руках розвиток музичної думки, передавати її ритм і зміст через пластику тіла. Учениці цих ритмічно-пластичних шкіл регулярно демонстрували свої вміння на показових виступах, концертах, у театральних постановках.

Численні рецензії на виступи учениць вказують на високий рівень їх виконавської майстерності та підкреслюють педагогічний талант керівників шкіл. О. Суховерська, О. Федак-Дрогомирецька виконали значну виховну, педагогічну роботу, дали початкову хореографічну освіту майбутнім професійним танцівницям і хореографам-балетмейстерам. Визначено, що обидві школи працювали до початку Другої світової війни і піднесли навчання ритмопластичного танцю на високий фаховий рівень.

Ключові слова: школа танців, ритмопластичний танець, ритмічна гімнастика, пластика тіла.

Magdalena MARUSHKA,

orcid.org/0000-0001-6404-7519

Postgraduate Student of the Department of the General and Preschool Education

of the Drohobych Ivan Franco State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *dushka2222@gmail.com*

ACTIVITIES OF LVIV SCHOOLS OF RHYTHMIC DANCE (20-30s OF THE XX CENTURY)

The article analyzes the activities of Lviv schools of rhythmic dance (20-30 years of the twentieth century). In the practice of choreographic education in Galicia in the interwar period, the teaching of modern dances occupied a special place given the spread of the aesthetics of "free" dance and the ideas of the rhythmic and plastic system of E. Jacques-Dalcroze.

The author notes that the set of exercises developed by the Swiss teacher and composer was responsible for the development of rhythm, body control, development of attention, musical hearing, influenced the development of plasticity, the ability to distinguish musical accents with body movements. It is established that in accordance with the growing popularity of rhythmic gymnastics, dance schools and choreographic studios began to open, in particular in Lviv, where it was possible to master the art of rhythmic sculpture. Emphasis is placed on the activities of the O. Sukhoverska and O. Fedak-Drohomyretska school of rhythmic and plastics.

It was determined that choreographic training in schools included gymnastic and rhythmic training in accordance with the method of E. Jacques-Dalcroze and plastic in accordance with the principles of A. Duncan free dance. Courses for children and adults functioned in the institutions, where they learned to feel music, to reflect in movements the development of musical thought, to convey its rhythm and content through body plasticity.

Students of these rhythmic and plastic schools regularly demonstrated their skills at shows, concerts, theater performances. Numerous reviews of the students' performances noted the high level of their performing skills and emphasized the pedagogical talent of school principals. O. Sukhoverska and O. Fedak-Drohomyretska did a lot of educational and pedagogical work, gave primary choreographic education to future professional dancers and choreographers. It is determined that both schools worked before the Second World War and raised the teaching of rhythmic dance to a high professional level.

Key words: dance school, rhythmic dance, rhythmic gymnastics, body plasticity.

Постановка проблеми. Для Галичини 20-30-ті роки ХХ ст., коли вона перебувала у складі Другої Речі Посполитої, були часом інтеграції до модерних європейських культурних процесів. Це позначилося і на розвитку хореографічної освіти.

Розвиток європейського модерного танцю початку ХХ ст. відбувався під впливом естетики «вільного» танцю та ритмопластичної системи Е. Жак-Далькроза. Первинною ідеєю Далькроза було умузикальнення дитини через прищеплення їй почуття ритму як універсального начала, яке творить та організовує життя в усіх його виявах і формах. Учні, які навчалися за єуритмічною системою Е. Жак-Далькроза, не просто пасивно слухали музику, а виконували певні рухи, які співвідносилися з мелодією, гармонією, ритмом музичного твору. Виконували ритмічні вправи та вправи з мімічної і рухової виразності формували красу рухів, постави, розвивали вміння виконувати довільні танцювальні твори.

На Галичині методика Е. Жак-Далькроза (ритмічна гімнастика) практично застосовується з 1908 року, коли вона вперше була введена у навчальну програму Львівського музичного інституту. З 1910 року заняття ритмікою проводилися у Львівському музичному інституті А. Нементовської. Спочатку ритмічна гімнастика була вступним предметом для вивчення музики. Поступово став очевидним її вплив на розвиток естетики постави та рухів виконавців. Так, після одного з показових виступів критики зазначали, що «деякі твори були такими гарними, що нагадували балет, але не той глупий, який полягає в ставанні на великому пальці ноги, а той красивий, насправду естетичний, який відкрила А. Дункан» (*Glossy prasy lwowskiej o gymnastyce rytmicznej* Е. Jaques-Dalcroze'a, 1913: 29).

Зі зростанням популярності ритмічної гімнастики вона впроваджувалася у практику хореографічного навчання Галичини. Зокрема, у Львові було організовано танцювальні школи, студії, які працювали в напрямі ритмопластики. Їх основним завданням був розвиток здатності виражати емоційне сприйняття музики за допомогою рухів у танці, а також за допомогою міміки та жестів.

Аналіз останніх досліджень. Серед досліджень, в яких розглянуто окремі аспекти діяльності хореографічних закладів і видатних галицьких представників модерної хореографії, – роботи М. Пастернак, Л. Вишотравки, В. Пастух, М. Погребняк, П. Білаш, О. Шабаліної. Зокрема, В. Пастух дослідила розвиток хореографічної культури та систематизувала навчальні заклади, які працювали в напрямі модерної хореографії на

Галичині 20-30-х рр. ХХ ст. Роботи М. Погребняк присвячені дослідженню стилістичних особливостей танцю «модерн» на Галичині того періоду. О. Шабаліна у наукових розвідках розглядала чинники, які сприяли творчій активності галицьких модерних хореографів. Л. Вишотравка вивчала історичні аспекти розвитку ритмопластичного методу Е. Жак-Далькроза в Україні.

Мета статті – проаналізувати діяльність шкіл танців, які працювали в напрямі ритмопластики у Львові в 20-30-х рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Серед хореографічно-освітніх установ Галичини міжвоєнного періоду особливе місце належить школі ритмопластики О. Суховерської та школі О. Федак-Дрогомирецької. Ці школи працювали в сфері ритміки та умузикальнення, поєднуючи в навчанні техніки пластичного та вільного танців.

О. Суховерська (в дівочтві – Федів) (1891–1977) – одна з перших українських фахівчинь із тіловиховання й спорту. Закінчила польську ритмічну школу у Львові, вчительський семінар Українського педагогічного товариства. Працювала вчителем руханки в різних навчальних закладах Львова (народна школа імені Б. Грінченка, вчительська семінарія «Рідної школи», жіноча гімназія СС Василянок).

Відвідуючи Відень, Берлін, Прагу, познайомилася з новими танцювальними напрямками. Будучи під враженнями від європейських зразків модерної хореографії, О. Суховерська почала впроваджувати в педагогічну практику навчання ритмопластичному танцю в школах, в яких працювала. Згодом, коли ритмічна гімнастика набула розуміння і поширення, О. Суховерська відкрила першу в Галичині Школу ритмопластики. Школа відкрилася в 1930 р. і мала три курси: «дитячий, для дорослих і клас гігієнічної руханки для пань» (Л. Б., 1936: 5).

Учениці ритмічно-пластичної школи О. Суховерської брали участь в різних показових виступах, концертах, театральних постановках. Зокрема, учениці виконали танці у постановці музичної комедії Г. Меріам-Лужницького «Жабуриння» на музику В. Балтаровича (Сценка «Богема», 1933: 6) та у постановці фантастичної казки М. Шугаєвського «Дід Мороз» (Львів, 1939); вихованки з гімназії СС Василянок виконали хореографічні номери у постановці драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» (М. Н., 1936: 7). Такі прилюдні виступи школи ритмопластичного танцю О. Суховерської поширювали серед загалу ідеї ритміки й естетику модерного танцю.

Важливий етап розвитку модерної хореографічної освіти Галичини міжвоєнного двадцяти-

ліття пов'язаний з ім'ям О. Федак-Дрогомирецької.

О. Федак-Дрогомирецька (1910 – ?) здобула фахову освіту в Інституті ритміки під керівництвом Е. Жак-Далькроза: «Скінчила вона повний 3-річний курс ритміки в Інституті Жака Далькроза у Женеві. Таких фаховичок є всього дві на цілу Польщу» (Х. К., 1935: 4). В 1933/1934 навчальному році вона почала вести курси ритміки для дітей при Львівському музичному інституті ім. Лисенка (Пастернакова, 1934: 3).

У роботі курсів, а згодом і у своїй школі О. Федак-Дрогомирецька дотримувалася методики та системи еуритміки Е. Жак-Далькроза. Для постановок ритмопластичних танців педагог використовувала музику Барвінського, Баха, Брамса, Далькроза, Дворжака, Рахманінова, Шопена, Шумана.

Творча діяльність О. Федак-Дрогомирецької не обмежувалася курсами та школою танців. Хореограф також готувала постановки танців для учнів Рідної школи (підготувала танцювальні номери учениць Дівочої школи ім. Б. Грінченка для вистави В. Софронова-Левицького «Свято Весни»); вела курси для сценічних танцюристок. Також О. Федак-Дрогомирецька давала уроки ритміки в дошкільних установах, брала участь у фаховій підготовці вихователів дошкільних закладів. На курсах із ритмічної руханки для вихователів і практиканток українських дошкіль у Львові педагог «розкривала особливості ритміки для дошкільників, давала зразки ритмічних забав і рухових інсценізацій, показувала, як ритмічні вправи покласти на українську музику з ритмічними вправами» (Ритмічну руханку для наших дітей, 1938: 145).

Школа ритмопластики О. Федак-Дрогомирецької забезпечувала високий рівень майстерності виконання ритмопластичного танцю. В історії розвитку хореографічної культури України згадані школи посідають визначне місце, оскільки в них базову ритмічну підготовку отримали талановиті послідовниці модерного хореографічного мистецтва України. Зокрема, школу О. Суховерської закінчили Д. Нижанківська-Снігурович, І. Соколовська, І. Залеська, які продовжили традиції українського мистецтва хореографії в діаспорі. Так, Д. Нижанківська-Снігурович (1915-1980) з 50-х рр. XX ст. працювала хореографом балетної школи Королівського балету у Вінніпезі (Канада); І. Залеська (1918-1988), в 1944 р. створила ритмопластичні студії у Міттенвальді (Німеччина), 1949 р. – у Мельбурні, Нобл-парку (Австралія).

На курсах ритмопластики О. Федак-Дрогомирецької за методикою Е. Жак-Далькроза навчалися О. Гургула-Щурат, Д. Кравців-Ємець, О. Гердан-

Заклинська, Р. Прийма. Так, О. Гургула-Щурат (1909-1996) була відомою балериною, представницею Львівської школи модерного танцю, у повоєнні роки викладала в Музично-педагогічному училищі, деякий час була балетмейстером у Театрі юного глядача (Львів).

О. Гердан-Заклинська (1916-1999) була першою україною, яка представляла країну на Міжнародному танцювальному конкурсі, який відбувся 1939 р. у Брюсселі (Міжнародний конкурс танку, 1939: 6). В 30-х рр. навчала мистецтву танцю дітей у товариствах «Рідна Школа» та «Українська Захоронка». В 1948 р. організувала власну школу українського танку при Вищих освітніх курсах у Вінніпезі (Канада). З 1950 р. педагогічну працю продовжила в Торонто, де мала власну школу мистецького танку в Музичному інституті.

Д. Кравців-Ємець (1916-2007) – хореограф і танцюристка, в 1941 р. вела танцювальну студію для дітей при Інституті Народної Творчості (Львів), протягом 1942-1944 рр. працювала балетмейстером в Українському театрі (Дрогобич). Емігрувавши до Канади, з 1950 р. вела Школу ритмопластики при Інституті Культури у Вінніпезі. Р. Прийма (1924-2004) була наймолодшою за віком балериною, зуміла стати солісткою Львівської опери на межі 1930-1940-х рр. Була першою україною, яка представляла свої модерні драматичні танці на сценах Нью-Йорку, Парижа, Мюнхена, Женев, Лондона, Торонто, Афін.

Школа О. Федак-Дрогомирецької дала початкову хореографічну освіту яскравим, самобутнім балетним та естрадним танцюристкам, педагогам і хореографам. Відгуки про виконавську майстерність учениць О. Федак-Дрогомирецької друкувалися у тогочасній пресі. Так, в рецензії на один із виступів зазначено: «Група впровадила нас у той світ, де музика стає рухом. І дивно було: все, що ми чули, побачити відразу плястично на сцені» (Нижанківська, 1936: 7).

Висновки. Проведений аналіз діяльності львівських шкіл ритмопластичного танцю засвідчив, що ці школи були затребуваними і отримали визнання серед фахових критиків, які визначали їх поважними закладами з високим рівнем артистизму та підготовки. Педагогічна діяльність О. Суховерської та О. Федак-Дрогомирецької є знаковою в історії розвитку хореографічної культури та навчання ритмопластичному танцю Галичини міжвоєнного двадцятиліття. Важливими для подальшого розкриття питання розвитку хореографічної освіти Галичини 1919-1939 рр. вважаю аналіз діяльності шкіл, які працювали за методологією «виразного» танцю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Glossy prasy lwowskiej o gimnastyce rytmicznej. E. Jaques-Dalcroze'a. Lwow, 1913. 44 s.
2. Л. Б. У школі О. Суховерської. *Нова хата. Двоптижневий журнал для плекання домашньої культури*. Львів. 1936. Ч. 9. С. 5.
3. М. Н. Лісова пісня. *Жінка. Двоптижневик*. Львів, 15 травня 1936 року. Рік II. Ч. 10. С. 7.
4. Міжнародний конкурс танку. *Нова хата. Двоптижневий журнал для плекання домашньої культури*. Рік XV. Львів, 15 травня 1939 року. Ч. 10. С. 6.
5. Нижанківська М. Нові таланти на овиді. Вечір танку, музики і співу. *Жінка. Двоптижневик*. Львів. 1 грудня 1936 року. Рік II. Ч. 23. С. 7–8.
6. Пастернакова М. Жак Далькроз і ритмічна руханка. *Назустріч. Двоптижневик*. Львів, 15. V. 1934 року. Число 10. С. 3.
7. Ритмічну руханку для наших дітей. *Українське дошкілля. Місячник, прив'язаний вихованню дітей дошкільного віку*. Листопад-грудень 1938. I Рік. Ч. 9–10. С. 145.
8. Сценка «Богема»: «Жабуриння» Музична комедія Меріям-Лужницького, музика – В. Балтаровича. *Діло*. Четвер 9 лютого 1933 року. Ч. 30 (13.269). С. 6.
9. Х. К. Дещо про ритміку. *Жінка. Двоптижневик*. Львів, 15 вересня 1935 року. Рік I. Ч. 18. С. 4.

REFERENCES

1. (1913) Glosy prasy lwowskiej o himnastyce rytmicznej. E. Jaques-Dalcroze'a [Voices of the Lviv press about E. Jaques-Dalcroze's rhythmic gymnastics]. Lviv [in Polish].
2. L. B. (1936). U shkoli O.Sukhoverskoi [At O. Sukhoverska's school]. *New house. Weekly magazine for nurturing home culture*, Lviv, vol. 9. P. 5 [in Ukrainian].
3. M. N. (1936). Lisova pisnia [Forest song]. *Woman. Biweekly*, Lviv, vol. 10, P. 7 [in Ukrainian].
4. (1939) Mizhnarodnyi konkurs tanku [International dance competition]. *New house. Biweekly magazine for nurturing home culture*, Lviv, vol. 10, P. 6 [in Ukrainian].
5. Nyzhankivska M. (1936). Novi talanty na ovydi. Vechir tanku, muzyky i spivu [New talents. Evening of dancing, music and singing]. *Woman. Biweekly*, Lviv, vol. 23, P. 7–8 [in Ukrainian].
6. Pasternakova M. (1934). Zhak Dalkroz i rytmichna rukhanka [Jaques-Dalcroze'a and rhythmic engine]. *Towards. Biweekly*, Lviv, № 10, P. 3 [in Ukrainian].
7. (1938) Rytmichnu rukhanku dlia nashykh ditei [Rhythmic engine for our children]. *Ukrainian preschool. Month dedicated to the education of preschool children*, № 9–10, P. 145 [in Ukrainian].
8. (1933) Stsenka "Bohemii": "Zhaburynnia" Muzychna komediia Meriam-Luzhnytskoho, muzyka – V. Baltarovycha [Show "Bohemian": "Zhaburynnia" Meriam-Luzhnytskii's musical comedian, music – V. Baltarovych]. *Case*, vol. 30 (13.269), P. 6 [in Ukrainian].
9. Kh. K. (1935). Dshcho pro rytmyku [Something about rhythmic]. *Woman. Biweekly*, Lviv, vol. 18, P. 4 [in Ukrainian].